

Kitap Tanıtımı

Hüseyin YURTDAŞ
İstanbul Üniversitesi

BURÇOĞLU, Nedret Kuran. 2010. ÇEVİRİYE BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR - İstanbul: Multilingual. 128sf. ISBN 9789756008636

Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar (2010), daha önce çeşitli bilimsel toplantılarda sunulmuş, kitap ve dergilerde yayımlanmış yedi makalenin bir araya getirilmesiyle oluşan bir çalışma. Kitapta yer alan makalelerin ortak noktası ise, her birinin çeviribilimle bağlantılı olması. Nedret Kuran Burçoğlu, karşılaştırmalı yazın, imgebilim (imagoloji), çeviribilim gibi farklı alanlarda araştırmalar yapan, disiplinlerarası çalışmalarda bulunan bir araştırmacı. *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*'da da yazarın bu geniş bilgi birikiminin, farklı alanlardaki uzmanlığının izlerini açıkça görmek mümkün. *Yazın Çevirisi Kuramı'na Çağdaş Yaklaşımlar*, *Çeviri ve Yazın Kuramları Arasındaki Bağlar* adlı makalelerde yazınbilim ve çeviribilim, "Öteki" *İngesinin Oluşması'nda Çeviri'nin Rolü* makalesinde çeviri ve imgebilim, *Türkiye'de Faust (1900-1983)* ve *Burhanettin Batman'ın Friedrich von Schiller'den Yaptığı Ballad Çevirileri'nin Çağdaş Çeviri Eleştirisi Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi* makalelerinde yazınbilim, özelinde Alman yazın tarihi ve çeviribilim, Kuran Burçoğlu'nun Zehra Toska ile birlikte hazırladığı *Ferideddin-i Attar'ın Mantıku't Tayr adlı Yapıtı'nın 14, 16, 17 ve 20. Yüzyıllar'da Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları* makalesinde ise çeviribilim ve Türk yazın ve kültür tarihi alanları arasında, bu bilim dallarının bilgisine çeviribilim bakışından yaklaşılacak çalışmalar ortaya konmuş.

Kitabın ilk makalesi olan *Yazın Çevirisi Kuramı'na Çağdaş Yaklaşımlar*, 1988 yılında düzenlenen ilk "Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı"nda sunulmuş bir çalışma. Günümüzde çeviribilim olarak kendini kabul ettirmiş bilim dalının Itamar Even-Zohar, Gideon Toury, Anton Popovic gibi öncü kuramcılarının temel tezlerini ve kuramlarını, sade bir anlatımla, açıklıkla özetleyen bir bildiri. Yazıda, çeviriye, çeviribilim öncesi bakışın tersine bilimsel, sistemli, betimleyici, hata avcılığında uzak yaklaşan kuramlar tartışılıyor. Çoğuldizge kuramı, betimleyici yaklaşımlar, deyiş kaydırma kavramı ve çeviri değerlendirme yöntemleri tanıtılıyor.

Çeviri ve Yazın Kuramları Arasındaki Bağlar adlı makalede, çeviri süreci ile yazın kuramları, Kuran'ın Roman Jakobson'un "konuşma edimini" açıklarken kullandığı çizelgeyi (Hawkes 1992:83; aktaran Kuran Burçoğlu 2010) çeviri olgusuna uyarladığı (Kuran 1993:3; aktaran Kuran Burçoğlu 2010) ve çeviri olgusunun yazın kuramları ile kesişme alanlarını gösterecek biçimde geliştirdiği modeli temel alınarak ilişkilendiriliyor. Bu modelde çeviri süreci, kaynak metnin üretiminden başlatılarak, kaynak metnin alınması, erek metnin üretilmesi ve erek metnin alınması süreçlerinden oluşuyor. Kuran, bu süreçlerin ne ölçüde ve ne şekilde yazınbilim ve çeviribilimin araştırma alanı içine girdiğini tartışıyor. Makalenin ikinci bölümünde ise yazın kuramları ve çeviri yaklaşımları arasındaki ilişkiler, özellikle Alman yazın ve çeviri tarihine yoğunlaşarak ele alınıyor. Bu tartışmada, Alman Yazın Tarihi'nin Erken Romantik Dönemi'nden başlayarak, her iki yaklaşımın birbirinden yoğun biçimde etkilendiği ve dönemin *Zeitgeist*'ına uygun bir biçimde, paralel ve iç içe gelişmeler gösterdiği görülebiliyor (Kuran Burçoğlu 2010: 28-33).

Kitabın üçüncü makalesi olan “Öteki” *İmgesinin Oluşması’nda Çeviri’nin Rolü*’nde öteki kavramının farklı disiplinlerden bilim insanları ve düşünürler tarafından nasıl tanımlandığına kısaca göz atıldıktan sonra, “öteki” nin çeviriler yoluyla nasıl değişime uğradığı tartışılıyor. İmgebilimin amacını “toplumların ‘öteki ülkeler’ ile ilgili oluşturdukları imgelerin temelinde yatan sosyokültürel, zamansal-uzamsal nedenleri araştırmak, bu imgelerin oluşum süreçlerini irdelemek ve oluşan değişimleri nedenleri ile saptayarak, kültürler ve uluslararası ilişkilere ışık tutmak” (Kuran-Burçoğlu 2010: 38) olarak açıklayan Kuran Burçoğlu, kültürlerarası bir iletişim olgusu olan çeviride de, yabancı metinlerin belli stratejilere bağlı kalınarak çevrildiğini, bu bağlamda “öteki” olgusunun önemli bir kavram olarak öne çıktığını, yeri geldiğinde erek metin okurunu diğer ülke hakkında olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebildiğini belirtiyor (Kuran-Burçoğlu 2010:39). Yazar, Almanca’dan Türkçe’ye yapılan çevirileri 19. yüzyıldan günümüze iki ülke arasındaki ilişkiler ve Türkiye’deki Alman imgesi açılarından değerlendirerek, çeviride imge oluşturma ve pekiştirmenin etkisine örnek olarak sunuyor. Bu yazı, Kuran-Burçoğlu’nun farklı disiplinlerle ilgilenen, geniş bir çalışma alanına sahip bir araştırmacı olmasının, çeviribilime farklı yaklaşımlar getirmesindeki etkisini açıkça ortaya koyuyor; yazar, Çeviribilim ve imgebilimin daha yoğun bir biçimde ortak çalışmalar yapmasının her iki disipline de zenginlik katacağını, dahası bir zorunluluk olduğunu belirtiyor.

Çağdaş Alman Çeviribilimcilerin Yaklaşımları adlı makalede ise Alman çeviri geleneğinin tarihçesinden kısaca söz edildikten sonra 1960’lı yıllardan günümüze Alman çeviribilimcilerin çeviri olgusuna yaklaşımları sergileniyor. Yazının başarısı, son derece kapsamlı bir konuyu başarılı bir şekilde özetlemesinde yatıyor. Çeviribilim tarihine, Alman çeviribilimcilerin katkılarını ortaya koyan bu çalışmada okur, Alman düşünürlerinin ve çeviribilimcilerin çeviri yaklaşımlarını, bütünlüklü bir şekilde öğrenme olanağı buluyor.

Türkiye’de Faust (1900-1983) ise, “Faust’un çeviriler, temsiller ve hakkında çıkan yazılarla Türk toplumu tarafından, yazar-okur-çevirmen-seyirci ilişkileri içerisinde alımlanması sürecini ve Faust çevirilerinin Türk yazının çoğuldizgesindeki eşsüremlilik açısından aldığı konumu izlemek, verileri tarih-kültür bağlamı içerisinde değerlendirmek” (Nedret Kuran 2010:68) amacını taşıyan bir çalışma. Bu yazıda da, kitabın bir sonraki makalesi olan *Burhanettin Batıman’ın Friedrich von Schiller’den Yaptığı Ballad Çevirileri’nin Çağdaş Çeviri Eleştirisi Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi* makalesinde olduğu gibi Kuran Burçoğlu’nun hem yazınbilim hem çeviribilim alanlarında bilgi sahibi olmasının etkisi, analizlerin çokyönlülüğü görülüyor. Burhanettin Batıman’ın Schiller’den yaptığı “Eldiven” ve Rehine” çevirileri, betimleyici yöntemle ele alınıyor, “yeterlilik”, kabul edilebilirlik” kriterleri üzerinden, deyiş kaydırmalara, biçimsel değişikliklere odaklanılarak ve çeviri normları göz önünde bulundurularak eleştiriliyor.

Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar’ın son makalesi olan *Ferideddin-i Attar’ın Mantiku’t Tayr adlı Yapıtı’nın 14, 16, 17 ve 20. Yüzyıllar’da Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları* adlı çalışmada, 13. Yüzyılda, Farsça, mesnevi tarzında yazılan Mantiku’t Tayr’ın farklı dönemlerde ortaya konmuş dört çevirisi/yeniden yazımı inceleniyor ve bu çeviriler yoluyla dönemlerin sosyopolitik yapısı, güç dengeleri, dil kullanımları üzerine değerlendirmelerde bulunuluyor. Ele alınan ilk çeviri/yeniden yazım, 14. yüzyılın başlarındaki Gülşehri metni. Toska ve Buçoğlu Kuran, bu dönemde Anadolu’da merkezi bir otoritenin bulunmaması nedeniyle tarikatların güçlü bir konuma yerleştiklerini, Gülşehri’nin de bir şeyh olduğunu ve

çalışmasında, müritlerine ahlaki öğütler veren yaklaşımının, salt bir edebi kişilik olarak değil dönemin önemli güç odaklarından biri olarak da varlığından kaynaklandığını belirtiyorlar (2010). Osmanlı dönemindeki Farsça ve Arapça etkisine henüz girmemiş bir dönemin sanatçısı olan ve Türkçe'yi bir sanat dili olarak da oluşturma kaygısı içindeki Gülşehri kendi eserinde, Ferideddin-i Attar'ın Farsça ortaya konan eseriyle adeta yarışıyor, Türkçe yazdığı eserinin özgün Mantıku't Tayr'dan daha üstün ve anlaşılır olduğunu savunuyor (Toska ve Kuran-Burçoğlu 2010: 110). Toska ve Kuran Burçoğlu, özgün metne eklemeler yapan, bazı bölümleri çıkaran Gülşehri'nin eserinin daha çok bir yeniden yazım olarak değerlendirilebileceğini belirtiyorlar (Toska ve Kuran-Burçoğlu 2010: 110). Osmanlı döneminde ortaya konan diğer iki eserde, Zaifi'nin 16. yüzyılda yazdığı *Gülşen-i Simurg* ve Fedai Dede'nin 17. yüzyılda kaleme aldığı *Mantıku'l Esrar*'nda ise hem kaynak metinden bu derece uzaklaşılıyor, hem de Osmanlıca'nın etkisiyle, kaynak metindeki pek çok sözcüğün birebir kullanıldığı görülüyor (Toska ve Kuran Burçoğlu 2010: 115-20). Cumhuriyet Dönemi'nde, Tercüme Bürosu'nun *Doğu ve Batı Edebiyatı'ndan Klasikler Dizisi* kapsamında gerçekleşen son çeviri ise Abdülbaki Gölpınarlı'ya ait. Aydınlanmacı bir anlayışın halkalarından biri olan bu çeviride temel amaç, modern okuru, Mantıku't Tayr ile tanıştırmak, bilgilendirmek. Eser, önceki üç çalışmanın tersine manzum olarak değil düzyazıyla çevriliyor, metnin başına ve sonuna eklenen pek çok bilgilendirici öge göze çarpıyor. Amaç estetik zevkten çok bilgilendirme olduğundan şiirsel özellikler pek öne çıkmıyor; kaynak metne biçimsel açıdan değil içerik açısından bir bağlılık sergileniyor (Toska ve Kuran Burçoğlu 2010: 120-21).

Nedret Kuran Burçoğlu'nun *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar* (2010) adlı çalışmasının başarılarından biri, ilk bakışta karmaşık gibi görünen kuram, kavram ve konuları çok açık bir şekilde, anlaşılır bir dil ve yaklaşımla aktarmasında. İkinci önemli nokta ise kitapta yer alan yazıların disiplinlerarası özelliğinde yatıyor: Farklı disiplinlerin pek çok farklı kuramsal yaklaşımı, bunların kesişme alanları, disiplinlerin birbirinden yararlanabileceği noktalar netlikle gözler önüne seriliyor; *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar* ileride yapılacak disiplinlerarası çalışmalar için esin kaynağı ve çıkış noktası olabilecek araştırmalar içeren bir kitap.

Book Review

Hüseyin YURTDAŞ
Istanbul University

BURÇOĞLU, Nedret Kuran. 2010. ÇEVİRİYE BİLİMSEL YAKLAŞIMLAR

(SCIENTIFIC APPROACHES to TRANSLATION) - Istanbul: Multilingual. 128sf. ISBN 9789756008636

Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar (Scientific Approaches to Translation) is a book consisting of seven papers, which were either published in books or journals or presented in conferences before. The common feature of these papers is though, that they all deal with translation studies. Nedret Kuran Burçoğlu is a researcher with a wide range of academic background, studying comparative literature, translation studies and imagology and conducting interdisciplinary research. One can see her interdisciplinary standpoint in all the papers included in the book. The first two studies, namely *Yazın Çevirisi Kuramı'na Çağdaş Yaklaşımlar (Modern Approaches to Literary Translation Theory)* and *Çeviri ve Yazın Kuramları Arasındaki Bağlar (Links Between Translation and Literary Theory)* deal with literary theory and translation studies; "*Öteki*" *İmgesinin Oluşması'nda Çeviri'nin Rolü (The Role of Translation in the Emergence of the Image of the 'Other')* is concerned with the relationship between imagology and translation studies. *Türkiye'de Faust (1900-1983) (Faust in Turkey (1900-1983))* and *Burhanettin Batman'ın Friedrich von Schiller'den Yaptığı Ballad Çevirileri'nin Çağdaş Çeviri Eleştirisi Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi (The Evaluation of the Translations of Friedrich Schiller's Ballads by Burhanettin Batman in light of Modern Translation Critics Approaches)* highlight the background of the author about literary history, especially German literature and translation studies. As for the final study of the book, *Ferideddin-i Attar'ın Mantıku't Tayr adlı Yapıtı'nın 14, 16, 17 ve 20. Yüzyıllar'da Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları (The Rewritings of Ferideddin-i Attar's Mantıku't Tayr in the 14th, 16th, 17th and 20th Centuries)* which was co-authored by Kuran Burçoğlu and Zehra Toska, links translation studies and history of Turkish literature and culture. It should be noted though, that in all the papers, the focus is on translation studies.

The first paper of *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar* was presented in the "Akşit Göktürk Conference" in 1988. *Yazın Çevirisi Kuramına Çağdaş Yaklaşımlar* explains the theories and approaches of researchers such as Gideon Toury, Itamar Even Zohar and Anton Popovic, who can be called the pioneers of translation studies. The basics of the scientific, systematic and descriptive approaches to translation are discussed clearly.

In *Çeviri ve Yazın Kuramları Arasındaki Bağlar*, translation process and literary theory are connected, and analyzed based on the model developed by Kuran (Kuran 1993:3; cited in Kuran Burçoğlu 2010), which is based on the chart developed by Roman Jakobson in order to explain speech acts (Hawkes 1992:83; cited in Kuran Burçoğlu 2010). In this model, translation process begins with the production of the source text. The following steps are reception of the source text, production of the target text and reception of the target text. Kuran Burçoğlu investigates to what extend these processes are analyzed by the literary theory and by translation studies. In the second part of the paper, the relationship between translation studies and literary theory are discussed, focusing on German literature and

translation history. In this discussion, one can see that from the beginning of the German Early Romantic Era, both of the approaches have affected each other deeply (Kuran Burçoğlu 2010:28-33).

In the third study, which is “*Öteki*” *İmgesinin Oluşması’nda Çeviri’nin Rolü*’, the definition of the ‘other’ is discussed and the manipulation of the ‘other’ through translation is analyzed. The aim of imagology is defined by Kuran Burçoğlu as “to search for the sociocultural reasons of the images constructed by societies about other countries and to explain cultural and international relations by focusing on the reasons of image changes” (Kuran-Burçoğlu 2010: 38). Kuran Burçoğlu underlines the fact that since translations are important elements in intercultural communication, foreign texts are translated by certain strategies. Thus, the concept of the ‘other’ appears as an important phenomenon in translation and may affect the images of the target readers about foreign countries and cultures (Kuran-Burçoğlu 2010: 39). The author discusses translations from German into Turkish by focusing on the relationships between Turkey and Germany since the 19th century and on the German image in Turkey. This study clearly represents the advantages of the multidisciplinary academic background of the author since she can approach issues in translations studies from different angles. The author underlines the fact that translation studies and imagology should collaborate more often in order to enrich both disciplines.

In *Çağdaş Alman Çeviribilimcilerin Yaklaşımları*, the history of German translation tradition is briefly presented and afterwards, the approaches of German translation studies researchers’ are discussed. The main success of this paper is that it summarizes and explains a highly complex issue very clearly.

Türkiye’de Faust (1900-1983) describes the reception of the translation of *Faust* in the Turkish translation literature and examines these from cultural and historical aspects. Both in this paper and in the next study, which is *Burhanettin Batman’ın Friedrich von Schiller’den Yaptığı Ballad Çevirileri’nin Çağdaş Çeviri Eleştirisi Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi*, one can notice the impact of the expertise of Kuran Burçoğlu in translation studies as well as literature. Due to this expertise, the analyses are multidirectional. The Schiller translations of Batman, ‘Eldiven’ and ‘Rehine’ are analyzed with the descriptive method on the basis of “acceptability” and “adequacy” and concepts such as translational norms, changes in style and translation shifts are discussed.

In the last paper of *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*, which is *Ferideddin-i Attar’ın Mantıku’t Tayr adlı Yapıtı’nın 14, 16, 17 ve 20. Yüzyıllar’da Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları*, four different rewritings-translations of *Mantıku’t Tayr*, which was written in the 13’th century in Persian, is analyzed, and on the basis of these translations, the sociopolitical situation, power relations and language use of the eras are discussed. The first rewriting-translation discussed by Toska and Kuran Burçoğlu is the Gülşehri text, which was written at the beginning of the 14’th century. The authors underline the fact that in that era, no central power in Anatolia existed and thus, sects were dominant in the region. Toska and Kuran Burçoğlu notice that Gülşehri was a sheik, too, and they claim that his father-like advices can be interpreted by the fact that he was not only a poet but also an important political figure in this period (2010). Gülşehri, -who lived in a period when the Persian and Arabic influences on

Turkish, in contrast to the Ottoman Period, were not strong- tried to enrich Turkish. According to the authors, this may be one of the reasons why Gülşehri actually competes in his own work with the original *Mantıku't Tayr*, which was in Persian. Gülşehri claims that his Turkish poem is intelligible, and superior to the original. Toska and Kuran Burçoğlu point out that the Gülşehri text can be considered more as a rewriting than a translation since the author adds certain parts to the original and does not use others.

In the next two translations of *Mantıku't Tayr*, which were produced in the Ottoman Period, namely the 16'th century *Gülşen-i Simurg* by Zaifi and the 17th century *Mantıku'l Esrar* by Fedai Dede, the target texts are more faithful to the original compared to the Gülşehri text, and due to the impact of Ottoman Turkish, numerous words from the original text are used as they are (Toska ve Kuran Burçoğlu 2010: 115-20). The last translation analyzed by Toska and Kuran Burçoğlu is the Abdölbaki Gölpınarlı translation, which was ordered in the Cumhuriyet Period by the Translation Bureau. The main purpose of this translation is to inform the modern reader about *Mantıku't Tayr*. The translation is not in verse but in prose and the main purpose is not aesthetical but informative.

One of the main achievements of *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar (Scientific Approaches to Translation)* (2010) by Nedret Kuran Burçoğlu is that it explains complex theoretical issues and concepts clearly. The second important aspect of the book lies in its interdisciplinary approach: Many theoretical aspects of different disciplines, their intersection points, and concepts which will assist independent disciplines move towards interdisciplinary studies, are explicated in detail. *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar* is a book which consists of studies that may inspire further interdisciplinary research.